ALBERTI
DE SUDOR

£18.18

/7128/A

ALBERTI, S.

ORATIO DE SVDORE CRVENTO

pronunciata à

SALOMONE ALBERTO NORIBERGENSI MEDICINAE DOCTORE ET *Profeſſore eius Publ:, conferente Doctoris inſignia, viro Ornatiſſimo*

M. MICAELO HENIG DRESDENSI.

Adiuncta eſt

Quæſtio, cur pueris non ſit interdicendum lacrimis: Et, cur in lacrimis ſuſpiria & gemitus ferè conjungantur.

Nonis xbris, anno Ieſu Chriſti vertente xxcı.

VITAEBERGAE
Typis Zachariæ Lehmani.
M. D. LXXXII.

317422

SI QVIS SECVM PAVLLò altius reputet ſtatū temporum præſentium, eundemq́; cum aliis retrò elapſis conferat, is niſi puer ſit, aut planè ſtupidus, ac tàm in ſuam ipſius propriamq́;, quàm in publicam omnium ſalutem negligens, profectò fateatur neceſſe eſt, ipſa illa nunc adeſſe tempora, in quæ filius Dei, antequam cœnam ſuam ultimam cum diſcipulis cœnaret, digitum intendit: quæ memoria religioſa pietatis Chriſtianæ die abhinc quinto ſolenniter recolet. Adumbrantur iis potiſsimum pertinentia ad conſummationē mundi, quorum quaſi imago præceſsit everſio πανωλέθρως illata genti Iudaicæ. In quamcunq́; autem orbis plagam te ver-

teris,ſeu ſurſum aſpexeris,ſeu deorſum,abundè eſt documentorũ iræ Dei adverſus peccata noſtra:Et verò inter hæc maximè evidens,quòd terra tantis & toties iteratis ictibus concutitur:Cujuſmodi præter horrẽdos aëris crepitus & inſolita tonitrua, ac propè clamores cœleſtes, paucos ante dies,nocte intempeſta, hîc quoq; notati atq; obſervati ſunt à multis. Quoties nobis cœlum velut in hiatus deſcendere viſum eſt, unde poſtea vel flama emicuit, vel fervor quaſi bulliẽtis aquæ ſurſum verſus eliſus eſt?Accidunt quotidiè, vel potius in ſingulos dies, in orbe ſublunari & ultra eum multa, ſi non plurima, perobſcura illa, difficileſquè explicatus habentia: ad quæ non rarò ingenii ſolertia prorſus adhæreſcit, ſicut mens aſpectu eo-

eorundem obſtupeſcit. Graſſantur paſsim luis contagia cum ingẽti hominum clade. Vt nihil interim dicam de ſumma dilaceratione Ecclesiarum, de immani animorum diſtractione inter docentes. Scilicet hæc eſt illa μεγάλη θλίψις, qualis non fuit inde usq; ab initio mundi, in qua præ formidine tantum non exanimantur ii, quos ſpes optima felicitatis appropinquantis debebat ſuſtentare. Augetur in nobis dolor diſſoluta ſcholaſticorum noſtrorũ conſuetudine, infinita licentia atq; intoleranda ferocia, quam vix credas in gentes immanitate barbaras, & ab omni alienas humanitate cadere poſſe, nedum in litteris elegãtiorib. excultos, quib. omnis ætas ad humanitatem informatur. In hac reprimenda refrenandaq; etſi uſq;

huc deſudatur nobis atq; elaboratur cùm ſubiectionihus paternis, tùm pœnis aſperis, nihilo tamē amplius proficitur, quam quod in vitiato, labemq́; colligente ſtomacho, qui quoscunq; cibos accipit, emittit, & omne alimentum in cauſſam doloris trahit. Ita animꝰ cæcus, quicquid illi commiſeris, id onus ſuum & perniciem, & occaſionem miſeriæ facit. Immò quod multò dolentius deplorandum eſt, quodquè converſiones rerum fatales, & mala publica ferè præcedere ſolet, nō noſtra ſolùm, ſed & altera illa φωνὴ δυνάμεως ἢ βροντῆς in pervicaciā quorundam è noſtris nihil quicquam jam amplius poteſt, *quos ſcilicet Natura magis quàm diſciplina trahit:*

qui in diem vivunt, tàm negligentes præſentium, quàm impendentiū & futurorum ſecuri. Cum

autem nemo ſit, qui quàm propè verſetur vitæ terminus exploratum habeat: et dies verò deceſsionis nobis furtim & λεληθότως quotidie obrepat: certè unus quisq; ita formare animum debet, tanquam ad extremum jam ventũ ſit, & ſe quaſi parare, ad rationes Deo reddendas. Fecerũt id in caligine & tenebris ſuperiorum temporum viri inter ethnicos boni, inter quos & Pythagoras ille fuit: qui quotidiè ad rationem reddendam animum vocarunt, tanquam ſi è veſtigio ad judicem veniendum eſset. Quorum exempla pudeat nos in tanta luce Euangelij, qua ipſis carendum fuit, nõ imitari. Inclamat nos Chriſtus, quaſi altum ſtertentes, ſemel ac ſæpius: Cavete ne corda veſtra aggravetur, crapula & ebrietate, & curis hujus

vitæ, ne repentè ſuperveniat vobis dies ille. Ea vox invitantis eſt ad penitentiam vitæq; emendationem, quam differre procraſtinando, cui non exitio fuit? Nam qui in finem usq; traxerunt, eos mortis vicinia ſæpè antevertit, quo minus de conceptis poſſent quicquam expedire. Adeò anceps eſt & perniciosa dilatio. Eſt in inferno quidem penitentia, ſed ſera nimis & infructuoſa: tùm nemo erit amplius, qui mortiferũ viaticum tollat aut deleat, ac, ut ſcriptum eſt, poſt tergum proijciat in profundum maris, & quantum diſtat ortus ab occidente, longè faciat abs te. Hodiè igitur te corrige, dum eſt occaſio. Nam qui cras, inquit Auguſtinus, tuus judex eſt futurus, hodie advocatus adhuc eſt. Quamvis autem

per

perverſæ iſtius ſobolis, quæ uſque adeò degeneravit, ut ex ſe nata eſſe videatur, ſuaquè cum contagione inter bonos oberrat, iſta jamdudum aures obtuderint, ſusq; deq; habentis, quæcunque met ipſa coràm fieri cernit: ne tamen officio deeſſemus noſtro, neu fatalis exitii ſui, cui ſemel incitata ipſa præcipiti amentia occurrit, cauſſam aliquando imputare nobis poſset, hæc in præſentia dicenda, iterumq; atq; iterum inculcanda eſſe duximus. Interea bonos etiam, quorum multos adhuc, & quidem plurimos conſtat eſſe in cœtu ſcholaſtico hortamur, ut ad ea, quæ prædicuntur, & vim habent ſignificandi eventura, accuratè attendant, neq; cum planè deſperato, ac tam pronè tamq; graviter periclitante genere

iſto quicquam commercii habeant, ne fortè intentatam ipſi peſtem, atque perniciem participent parem: ſed animis ad ferendum compoſitis conſtàntes maneant, intenti in opportunitatem ſalutis, & appropinquantis ἀπολυτρώσεως, quam unà nobiscum, immò cum tota rerum quaſi parturientium univerſitate ἀποκαραδοκοῦντες exertis capitibus expectent: denique orent filium DEI DOMINVM NOSTRVM IESVM CHRISTVM, ut contrahat dies hoſce triſtiſsimos, & quæ à tergo imminent fortè magis horribilia, jam dudum deſiderato ab omnibus fidelibus adventu ſuo anticipet.

His præmiſsis, quæ ſuggeſsit mihi occaſio temporis, ad id nunc

me

me conferam cujus gratia hæc concio vocata eſt. Cum in ejuſmodi teſtimonii noſtri renunciationibus publicis, de inſtituto veterum, proquè more à nobis hactenus obſervato, in medium afferendum ſit aliquid, quo ſcholaſtica juventus erudiatur: Et verò naturæ ſinus, cujus in conſideratione contemplationequè liberali occupamur, multò ſit abditior, multò fœcundior, quàm qui acie humani ingenii, quantacunque perſpicacitate polleat, ſaltem penetrari poſsit, nedum exhauriri: precium operæ me facturum confido, ſi minus decantatum hactenus tritumvè argumentum inde delegero, cujus tractatio neque injucunda planè ſit, neque inutilis.

Inter

Inter tot autem & tam varia mihi valde arriſit in præſentia ſudor cruentus, qui eſt Ariſtot. αἱματώδης ἱδρὼς, cujus meminit 3. de Hiſtor: & partibus animal: Et Theophraſtus ex ſententia Monæ medici, in eo libello, cui titulum prætulit περὶ ἱδρώτων. In huius igitur natura exquirenda, cum nō cuiuis obvia ſit, opera verſabitur noſtra, & ſimul lucem addere conabitur iis, quæ nimis preſsè anguſteq; à Philoſopho dicuntur, arceſſendo undiq; quæ opus eſſe, & ad hanc rem pertinere, aut quoquo modo deſervire ei videbuntur. Fuit certè Ariſtoteles, ſicut ſeculum iſtud, quo ſtudium ſapientiæ maximè floruit, impendiò delectatus brevitate ſententiarum, conciſa illa, ſed acumine nequaquam vacua, qua res univerſa

ſum-

ſummatim cogitur in compendium, memoria facilius comprehenditur, reminiſcentiæ ſuggeritur, ac omnium, quæ aguntur ſigillatim rectus uſus breviter ſuppeditatur.

Natura ambitum corporis noſtri gracilibus quibuſdam, & ab aſpectu remotis ſpiraculis paſsim pertudit, molientibus univerſi corporis perſpirationem, quæ eſt ἄδηλος αἰσθήσει διαπνοή. Conſtat ea non ſolum aëreæ ſubſtantiæ intromiſſione, refrigerantis ventilantisquè calorem nobis inſitum: Verum etiam excrementorum, in ſingulis partibus coacervatorum, evacuatione. Quæ varia ſunt disparisquè ſubſtãtiæ, pro derelicto habita à natura, in τελειοτάτῃ illa, & nutritionem proximè accedente διακρίσει, quando fit jam ex alimento ὑγροπα-

χυς ὀυσία, ἡ σάρξ του μορίου. Craſſa quidē, ſordium ſtrigmentorumq; ſpecie cuti extrinſecus impacta obhæreſcūt. Tenuia ritu vaporis nullo ſenſu evolant. Quæ mediam naturam adeptæ ſunt, reliquiæ humoris ſeroſi, tenuiq; bile perfuſæ, ſudorib. diſſolvūtur, ac lege naturæ non aliter exhauriuntur, atq; lotia & repurgamenta alui: excepto quod arbitratus imperio nō ſubiecta ſunt. Nam quod Auguſtinus expertum ſe refert, quendam ſudare ſolitum, ubi, quādo et qua corporis parte vellet, id nimirum ut ſingulare eſt, ita mirificum planè: haud ſcio an intelligentia et ratione poſsit comprehendi: cùm ſudor Galeni teſtimonio, non niſi ἐν κρίσει h.e. peracta jam coctione, et quo tempore morbi judicantur, natura vitioſos humores à ſalubrib. ſequeſtrante erūpat: neq;

certis in partibus aut locis, niſi cùm morbis eæ infeſtãtur. Sunt qui in diverſũ eant, perſuadere nobis conãtes, omnem ſudorem παρὰ φύσιν excerni, idq́; authoritate primũ Dioclis in 1. Apho: 15. in Com:, negantis per cutim unquam efferri humorem ſenſibilem, dummodo omnia, quæ ad corpus attinent, rectè adminiſtrata ſint, & alimẽta à natura edomita. Deinde Galeni, non confutantis inibi Dioclea, ac ne notãtis quidẽ virgula cenſoria, ut videri poſsit approbaſſe: immò affirmantis alicubi ſenſibilem perſpiratũ ſufficere, præcipuè in temperaturis ſicciorib. Ad hæc Actuarii, pedib. in Dioclis ſententiam euntis. Deniq; Platonis, cui ſudor ἔρχανον νόσων dicitur. Hæc quantũcunq; firmamenti & viriũ habeãt, mihi certè facere ſatis haud videntur, qui ad authoritates non tantum reſpectum habeã, quantum ad

ad pondera rationum ſive momenta, ad quas, quoad fieri poteſt, tanquam ad teſſeram ſignumq; authoritates reducendæ ſunt: ſine quibus tam ſtultè credimus, quàm arroganter profitemur. Non ſecus expulſio ſudorum virtus eſt naturalis, id eſt, animæ nutrientis, atq; ſunt attractio, concoctio, retentio. Et expulſio nutritioni ſubſidio venit, absq; qua foret, nutritio inculpatè fieri nõ poſſet. Eatenus autem ſudor, atq; excretio ejus, multò etiam copioſior, quàm pro modo naturæ, κατὰ φύσιν eſt, quatenus ſano accidit corpori, neq; actionem eius offendit, emanatq; cum robore virtutis, & providentia de animalis ſalute. Nam diligenter attendendum eſt, ut rectè diſtinguantur ab operibus ſymptomata. Sæpe numero

ro .n. ita inter ſe ſimilia ſunt ſymptomata, et ἔργα τοῦ ζώου, ut unum pro altero putetur, nec niſi ſumma accuratione exactoquè judicio internoſci queant. Quid? quod ipſa illa, quæ ὅλῳ τῷ γένει παρὰ φύσιν ſunt, ut vomitus ſanguinis, & profuſio ejuſdem per nares, per venas ani, per ventrem inferiorem, præter naturam non ſunt, modò opportunè fiant. Fieri autem opportunè dicuntur, cùm quod oneri naturæ eſt atque moleſtum, exturbatur. Quòd ſi omnibus nervis atq; ingeniis conatui naturæ obnixus fueris, ſanguinemquè repuleris, ne effluat, is non oneri modò, ſed & exitio erit. Vexabatur, verbi gratia, lithurgus quidam variolis, quæ græcis ſunt ἐκθύματα, ferocia plerunq; minore, quàm ἐξανθήματα ſive mor-

billi inceſſentia: in quo ſeroſior ſanguis, naturæ alleviare ſeſe geſtientis robore, non, ut ferè aſſolet, è naribus, ſed è gingivis laxioribus affatim prorupit. Is retrò actus teneri non potuit, quin iter ſibi ad penitiſsimè reconditos meatus urinæ ſtrueret: argumento fuit cruentũ lotium. Cum autem & hic fluxus ægro moleſtus eſſet, in gratiam ejus auxilio aſtringentium mox eſt inhibitus. Tùm ergo ſanguis priſtinis veſtigiis inſiſtens ad gingiuas remigravit, neq; antè emanare inde deſiit, quàm papulæ defloreſcerẽt. Adeò nihil naturæ præſcribi poteſt, neq; quicquam teneri eorum, quæ ſemel ipſa relegavit, & abs ſe amolita eſt. Sed nec id ſilentio involvendum, quod ſororianti virgini legitur accidiſſe apud Dodonęum,
cor-

corpore habitiore ac ſuccipleno: cui circa annos pubertatis exuberans ſanguis ille, quẽ natura in hoc ſexu per uterum ſtatis temporum circuitibus ſolet expurgare, per πόρους δακρυοφόρους ſive ſpiramina, palpebris ad efferẽdas lacrimas inciſa, magna parte exhauſtus eſt, indeq́; melius ipſa habere viſa, ut præter naturam talis excretio dici non debeat. Quò verò natura hinc averſa ſẽſim ad viam prætoriam dirigeretur, medicus venam malleoli tutudit, & menſes ſunt ſecuti. Atq; hæc provida ſolersq; natura ἀδιδάκτως peragit, nulla internoſcendi facultate, ſolius materiæ copia, acrimonia vel furore inſtincta. Ineſt .n. partib. ſingulis ut deſideriũ, ac velut appetitus quidam ſibi convenietis rei: ita averſio atq; deteſtatio alienæ. Quod loca ex authorib. allegata attinet, adeò nobiſcum

biſcũ faciunt illa, ut verſari in caſtꝰ noſtris atq; præſidiis videãtur. Actuarius interpres ſui eſt, cum omnem ſudorem bonum pronunciat, quẽ antecedit concoctio. Galenus in lib: de ſympto: differentiis cap: ulti:, ubi ex propoſito rem eam tractandam ſuſcipit, duram eſſe ait opinionem Dioclis, præterquè re- rum evidentiam, nequé ſimilitudinem veri habere, tametſi probabiliter confirmetur. Tàm lacrima, quàm ſudor Timæo Platonis inſtrumenta morborum ſunt, ſcilicet conſtituta παρὰ τῆς φύσεως νόμον. h. e. ſi ſtatutos à natura limites transgrediantur. Ex quib. concludi nunc poteſt, nihil eorũ, quæ ad cõmodum & utilitatem cedunt animalis, eſſe de genere eorum ſymptomatum, quæ actionem offen-

ſendunt. Quò referimus & illum ſudorem, unde febri Britanniæ Inſulæ, (quæ nunc Anglia vocatur) ſeu τυφώδει ſeu ἑλώδει nomen factum, ut ἱδρωτοπύρετος diceretur: in qua evaſerunt omnes ferè, quibus ſudor ad præſcriptum naturæ obrepſiſſet. De ſanguineo ſudore videtur ſecus exiſtimandum, quòd cum virium jactura incidat, perinde ut διαφορητικοὶ, qui aut ſuccorum in venis ἀναστοιχείωσιν, aut proximi alimenti partium, vel carniũ σύντηξιν habitusvê reſolutionem conſequi ſolent. Semper enim in excretionibus, non tàm ad quantitatem, qualitatem & genus ſubſtantiæ reſpiciendum eſt, quàm potius, multoq; adeò magis ad operationem: qua ſalva & incolumi, ſymptomatum nomine illæ non dignantur.

 Fie-

Fieri autem poſſe, ut ſanguis exſudetur, præter veteres, Cardanus affirmat, & noſtra tépeſtate Kentmannus, ut teſtis oculat9 comprobat: quem videor mihi ex hoc loco honorificè appellare poſſe, ut virũ in cognoſcendis reb. multi ſtudii, & medicum harum regionũ haud quaquam inexpertum, quicquid alii de eo judicent, quos quidẽ ſententia abundare ſua libẽter permitto. Is ergo ad calcẽ ſui libelli, quem de peſte pervulgavit, meminit cujuſdam fœminæ, quæ Miſnæ Hermundurorũ illa correpta eſſet, è cujus frontẽ, priuſquam è vivis excederet, ſanguis ſtillatim ſudoris modo dimanavit, deterſusq; ſubinde iterum emerſit: quæ ἐφίδρωσις documentũ fuit vitæ præcipitantis, et naturæ iam exſolutæ ac marceſcentis.

Cauſſarũ, de quib. ſudor ſangui-

neus exiſtit, duas percenſet Ariſtoteles ſuo more, h. e. breviſsima et Laconica ſcribendi lege: quarum una in corporis vitiato habitu ponitur: altera in ſanguine præ cruditate caloriſq; imbecillitate nimiũ humeſcente ac sereſcente: cujuſmodi Rõdeletius vidiſſe ſe refert in quodã ſtudioſo, ab omnib. corporis partibus emanare. Quæ in vnam fortè non inſcitè coniiciuntur. E poſteriore .n. prior quaſi ex ſtirpe oriri videtur. ἕξει τοῦ σώματος idem hîc innuimus, quod Hippocrates per κατασκευὴν ejuſdem, & alibi appellatione τῶν ἰσχόντων complectitur: vulgô nominamus partes ſolidas, tàm intus penitùs abſtruſas, quâm oculis obvias, quæ viciſsim denſari ac rareſcere poſſunt. Ejus pravitas (quã Cachexian nominant) contrahitur Atiſtoteli plerunquè de ci-

biexſuperantia, quam metitur ipſe τῷ ποσῷ ϗ ποιῷ, id eſt, modo & genere. Aut nimius enim eſt, aut impurus atque corruptus. Quòd ſi vitio idem non fuerit, accuſanda veniet ventriculi viſcerumq́; vel imbecillitas, vel impuritas. Imbecillitas deminuit concoctionem, cruditatemquè parit, quæ in venas habitumq́; corporis benignioris vice alimenti rapta, tanquam ros in partes ſingulas influit, eisq́; apponitur, tùm etiam affigitur: at earum ſubſtantiæ non perfectè aſsimilatur. Contendit quidem partium unaquæquè, quantum in ſe eſt, ad metam coctionis, quæ eſt nutritio & ἕνωσις: ſed obſtat cruditas, quò minus ornatum ultimum alimento induere queat. Impuritas viſcerum, undecunque ſanè primordium duxerit, optimum etiam ſan-

guinem, in quo verſantur, & inquem calore incumbunt ſuo, inquinant, qui demum partibus diſtributus, illicq́; concreſcens, nutritionem vitiat, loco utilis ſubſtantiæ corporis noſtri, quæ aſsiduo fluore diſsipata eſt, vitiatum reponens ac ſufficiens. Quæcunq; verò ex his cauſsis adfuerit, ſanguis gignetur crudior, ac propterea ſeroſior, & quidem præcipuè, ſi duarum pluriumvè concurſus fuerit. Nec enim conficit ipſum exactè calor inſitus, nec incraſſat, vel adæquat potius, neq; ſerum vehendi perfunctum munere ſeparat. At non eſt ſatis, ſanguinem ad fluendum opportunũ eſſe, niſi viæ, per quas ipſe fluxurus eſt, quoq; ſint expeditæ. In malo habitu corporis, à ſubſtante crudo & vitioſo humo-

 re

re, quem natura alimenti & mala viſcerum conſtitutio protulit, non tantùm gratia coloris vividi quaſi inveteraſcens exoleſcit, ſubeunte in locum eiꝰ virore quodam albo ſqualidoq;: ſed corpus ipſum mole ampliore turgeſcit, unde textum vniverſi rareſcere, & hiſcere ſpiracula intercutanea, ac quadantenus fieri patentiora neceſſe eſt, per quæ dein ſanguis dilutior, ſimulac incitatus fuerit, emanat, repræſentans ferè ſaturam loturam carnium, aut rubram alui proluviem in dyſenteria epatica. Talis ſanguis ſive effluxerit, ſive extra ſua venoſi generis vaſa alienam in capacitatem exciderit, ἀλλοίωσιν εἰς θρόμβον (quæ Galeno ὁδὸς ἐστιν ἐπὶ φθορὰν) non admittit, neq; concreſcit: aut incomptè ſaltem particulatim grumatimquè ſpiſſa-

ſpiſſatur, ideò rectius ad aquam referri poterat, quàm ſanguis cervorum ab Ariſtotele, quem ideò cogi negat, quòd fibris, quæ concretionis proxima & continens cauſſa ſunt, deficiatur. Sed .n. ego cervorum ſanguini, ut damarum & caprarum quoq;, fibras non derogo: quæ etſi calido tepentiq; ſanguini ita confuſæ ſunt, ut nihil earum ſenſus poſsit deprehendere: ubi tamē is coierit, & quaſi conglaciaverit frigore, aut per linteum percolat9 dimanârit. aut (quod hodiè faciunt carnarii in præparando ad fartum ſuillo ſanguine) manus bacilliuè diuerberatione ſuccuſſus crebrò fuerit, ſub aſpectum veniunt, eximiq; ac detrahi queunt. Quòd ſi à concretione alienus omninò is foret, etiam ab alēndi corporis præſtantia diſtaret quàm longiſsimè. Nā

Nam proximum alimentum partium ſingularum, quæ ἰκμὰς dicitur ἡ οἰκεία τροφὴ, concretus liquor eſt, de quo tandem σαρκώδης φύσις, aut moles ſimilaris partis conſit. Hæc mihi videtur eſſe Philoſophi de ſudore ſanguineo ſententia, quam more Lacedæmoniorum ejaculatus potius eſt, quàm expreſsit, verbis brevibus ac contortis, quorum incitationem melius, quàm veſtigia videre eſt. Sed in hac percurioſa mens nondum inſiſtit, verum inquirendo progreditur longius, & jam ſcire avet, cujusnam impulſu ſanguis fluidus licet, at reſes tamen cieatur, & à quo per jam expedita itinera velut ſtimulo adhibito agatur. Non enim humor permiſſus ſibi ῥοπὴν ſive inclinationem habet aliam, quàm

qualem cætera corpora grauia beneficio elementi: videlicet ut peſſum eat, & in proclive labatur deorſum, nunquam laterorſum & minimè omnium in altum, niſi alieno ductu aut inſtinctu. Scanderbeio viro ingentis animi, non prius è labris erupit cruor, quàm in procinctu pugnæ ſtans ipſe adverſus hoſtem excanduiſſet, & ebulliens humor ſpirituq; prægnans alluvie ac ceu inundatione teneram labiorum cutem finderet. Neq; in fœmineo genere, ea ætate, qua poteſt concipere, reſtagnans ſanguis menſtruis intervallis prius movetur, quàm inſtigetur. Immò neq; ſudores cæteros unquam conſpicies prorumpere, niſi modicè quis exerceatur, aut rarefiat, aut copia vim inferat, vel anni tempus urgeat,

geat, quæ Diocli ſunt ἄλλα βίαια. Pro-
in author libri de utilitate reſpira-
tionis etſi conſentit cum Ariſtot. in
pravitate cõſtitutionis, in corporis
laxitate, h. e: poris dilatatis, & quidẽ
multò amplius, quàm in vulgari ſu-
dore: tùm in humecto fluxoq́; ſan-
guine ex inſiti caloris imbecillita-
te, cujus poteſtate decoqui debuit
ac denſere: non tamen contentus
iis eſt, ſed velut calcar inſuper ſub-
dit fervidũ ſpiritum, concluſum in
tra venas, temporeq́; adauctũ, qui
dum proprio enititur impetu, ſan-
guinem unà ſecum evellit. Multũ
ſpiritus haud dubiè prodit ab hu-
morũ cruditate. Vterq́;. n. tàm pitui-
teus quàm melancholicus, à quib.
habitus corporis plerunq; deprava-
tur, φυσωδέστερος eſt. Ad hæc calor neu
tri eorum analogus abundè proli-
cit inde halituoſæ ſubſtãtiæ, conſi-

milis ſereſcenti ſucco in venis. Verum enimvero per fervidum ſpiritum, cujus autor ille meminit, eum intelligo, qui vel de inquinata materia intus bulliente, vel viſcerum corrupta ſubſtantia oritur: non aërem inſinuantẽ ſeſe per arterias cerebri, pulmonis & cordis cavernas, perq́; occultam inſpirationem univerſis corporis artub., quẽ propter arteriarum cum venis communitatem, ſanguini quoq; confundi conſtat, cujus agitatu ſubſultuq́; nonnunquã micare ipſe cernitur, ſecta vena extractus. Cujuſmodi ſanguinem, priuſquã intepuerit, imperitũ chirurgorũ vulgus hodiè ægrum, præſertim ſi animo linquatur, reſorbere cogit, ſuſpicans vitam unà cum ſanguine profundi, nec niſi ingurgitato eo, in corpus poſtliminio redire.

Porrò

Porrò autem è gracilibus venis capillorum inſtar in ſubſtantiam partium deſinentibus, quemadmodum ſanguis elabatur, de eo quæſitum jam olim in ſcholis eſt. Ariſtoteles per venarum rariorem textum transfundi putavit non aliter, quàm aqua per ollas fictiles crudas adhuc, neq; dum incruſtatas perfluit, quæ eſt διαπιδύουσα τροφὴ καθάπερ ἐν τοῖς ὤμοις κεραμίοις τὸ ὕδωρ, vt loquitur ipſe in 2. de generat: animal: cap: 4. Nuſquam autem tunicæ venarum teneriores & delicatiores ſunt, quàm in viſcere ſuo, & cùm in corpus muſculi abſumuntur. In medio itinere à membris finitimis aliam inſuper tunicam aſſciſcunt ad ſecuritatē, dum vel ſuſpenduntur alicubi, vel oſsi duriori accumbunt. Crediderim ego ve

venas extremis ſuis oſculis in ſolidarum partium ſubſtantiam hiſcere & ἀναστομοῦσθαι: quod teſtatur præter venas meſaræi, benigniorem chyli cremorem ab inteſtinis depeculantes, commercium, quo venæ & arteriæ in corpore ſibi invicem junguntur, & mutuò quaſi ſe exoſculantur. Sed & ſpiritus, cujus antè mentionem fecimus, quomodocunq; permiſtus ſit ſanguini, venarum ora reſerat.

Hactenus enumeratæ cauſſæ ſanguinei ſudoris poſſunt ad σφάλματα virtutum retentricis & excretricis referri: quarum illa ab humore in cachectico corpore redundante enervatur: hæc contrà roboratur, ſic ut ante tempus expellat.

Cardanus aliam viam inſiſtit,

& cauſſam ponit in moleſtia animi, in qua ſanguis à calore igneo fuſus exprimitur. Tantam eſſe vim perturbationum animi, ut præter humores excrementitios, ſanguinem ſæpenumero eliciant, Scanderbeii exemplo jam antè planum fecimus: cui & hæc accenſeri poſſunt. Ariſtobulus peremto fratre adeò perculſus mœrore fuit, ut ſputum reijceret mero dilutum ſanguine. Nobili cuidam, qui viduam deperibat, cum ad colloquium ejus admiſſus eſſet, ex nimia verecundia ſecundum aurem vena rupta ſanguinem profudit.

Ante oculos Cardani in indagine cauſſæ cruenti ſudoris, haud dubiè obverſatus eſt ſudor Chriſti κυρίου καὶ σωτῆρος ἡμῶν, trans torrentem

tem Cedrona ad radicem montis olivarum effuſus in terram, inter intentiſsimas preces, conſopitis interim diſcipulis. De quo ut dicatur aliquid; neque ab inſtituto noſtro, neque à pietate religioſa alienum eſt, cùm hodie reperiantur multi, quibus, ne imputare Chriſto videantur tàm inſignia infirmitatis argumenta, in quibus tamen ipſis cardo vertitur noſtræ redemptionis, neſcio quomodo ille extenuatur, perinde ac ſi tantummodo craſsior, aut uberior juſto fuerit, aut ſanguine leviter tinctus: eorum partim argutis ineptiis ſuis uſque eò etiam proceſſerint, ut iſta omnia de ſudore, & angelo conſolante, ac pavore, tan-

tanquam indigna divina Chriſti gloria, audacia planè ſacrilega elidere atque inducere non vereātur, tanquam ſpuria, aut ex farina hæreticorum depromta, ac ſacræ paginæ aſperſa. Quare ſicco pede non prætereũdum. Sed neq;, quod dici ſolet, extra limen ædium pes longiùs efferendus eſt, ne fortè allucinetur. Si enim in iis, quæ ingenii acrimonia perſpicere poteſt, mentis acies præſtringi ac hebetari ſolet: in illis certè prorſus cæcutiat neceſſe eſt, quæ omnem excedunt captum, & nonnunquã in λογικὰς ἀποδείξεις manifeſtè incurrunt: in quibus appellandum omninò eſt ad verbum fidei, & ratio in gyrum καὶ εἰς ἀναλογίαν τῆς πίστεως ducenda.

In pavore ſtupido ſive attoni-

ni-

nito (qualem Galenus ſimpliciter φόβον, Pindarus cum adjecto δαιμόνιον, Ariſtoteles σφοδρὸν, ἢ ἔκπληξιν vocat, qui mentem non migrare tantum facit, ſed domo excludit omninò, cujus comes eſt exanimatio) ſanguis puncto temporis ἐπὶ τὴν ἀρχὴν h. e. ad internos receſſus corporis, ubi locatum eſt præſidium vitæ, ſubit, ſecum eòdem abducens calorem, cujus vehiculum eſt, cum refrigeratione eorum, quæ in ſummo ſunt corporis. Ejus .n. affectus natura atque generatio ἐν τῷ καταψύχεσθαι conſiſtit: ſub quo vividus coloris flos abit, corporis extimæ partes mortuis ſimilimæ ſũt & cõcolores, at mortuæ tamen non ſunt, tantillo ſcilicet reſtante in iis calore, quanto ad vitæ ſuſtentationem ſit opus: qui ſi paullò diutiùs

 intus

intus moratus fuerit, jam negligens prorſus extremarum partium, vita eſt in præcipiti, neque ſecus ipſe ſtrangulatu interit, quàm flama interclufis ſpiramentis ab ex uſta jugulari fuligine ſolet. Pallorem conſequitur horror corporis univerſi, ut vix loco poſsis conſiſtere, & rigor cutis, quo pori tàm arctè ſtringuntur, ut neque ſudoris tenuiſsimi, nedum, qui coijt circum præcordia, ſanguinis atri quicquam perfluat. Sæpenumero conſternatis ſanguis εἰς τὸ βάθος ſic abducitur, ut vix dolore ex inflicto vulnere poſsit revocari.

Non refugiat timido ſanguis atque exalbeſcat metu? inquit ille. Hæc uſu accidere perturbatis, multò eſt apertius, quàm ut teſtibus ad id opus ſit. Conſtat autem Chri-

ſtum

ſtum propiore mortis conſpectu, in cujus abyſſo triſtius aliquid, & magis horribile concepit, quàm divortium animæ & corporis, tanto pavore perculſum fuiſſe, quanto nulla natura unquam fuit ſuſtinendo perferendoquè: quippe immenſa ira Dei ex ſuſcepto peccatorum totius mundi onere ipſi erat propoſita: tùm antè oculos verſabantur formidabile tribunal, ad quod ſiſtendus erat, & judex ipſe incomprehenſibili vindicta armatus, ponderibusquè ad examinandum paratus atque expeditus. Quorum conſideratione ſanè attentiſsima non potuit Chriſtus non ἐκθαμβεῖσθαι καὶ ἀδημονεῖν: hac .n. verborum granditate Lucas utitur, metũ mortis exprimentium: qui quanquã in natura,

quæ à λόγῳ aſſumta eſt in perſonæ unitatem, perinde ut in nobis bulliit: (Chriſtus enim ἐν ὁμοιώματι ἀνθρώπων humana tulit omnia) in exceſſum tamen non ebulliit, neque puram moderationem animo prorſus expectoravit. Sic enim à vitii labe non fuiſſet immunis ipſe, & omninò etiam ſuccubuiſſet. Quocirca licet mortem quoque in primo ingentium pavorum inſultu deprecaretur, quaſi poculum detrectaturus: mox tamen hoc in ſe ipſe caſtigans, revocat votum humanitùs elapſum, & paternæ voluntati acquieſcit. In tanto igitur tamq; acriter gliſcente certamine cum divinæ maledictionis rigore, cum tentatione de abjectione, cum doloribus inferorum, in quibus carnis infirmitas ſeſe prodebat.

bat, tandem divina virtute ſua Chriſtus eluctatus eſt: quæ licet ad tempus quaſi abſcondita in ipſo quieverit, ut partes redemptoris patiendo, καὶ τοῦ ταπεινωθῆναι μέχρι θανάτου impleret: ſæpenumerò tamen conſpiciendam præbuit ſeſe atq; exeruit. Interim in corpore fluctuatio extitit planè mirifica humorum, caloris vitalis & ſpiritus, cujus ſimilem nuſquam eſt omnium ſeculorum memoria in monimentis rerum veterum legere. ἀγωνίαν quidem (quam Galenus ἐκ φόβου καὶ θυμοῦ σύνθετον eſſe affirmat) tanti æſtus & fluctuationis autorem, invenias etiam in naturis heroicis, quæ ſine afflatu divino nunquam fuêre: quæ ut vulgarium hominum ἀγωνίαν poſt ſe relinquat, cum Chriſti tamen vix, ac

ne vix quidem comparanda eſt. Sed nunc porrò audiamus, quî potuerit ſudor ille, non αἱματώδης ſed αἱμάτηρος, & ut Lucas deſcribit, ὡσεὶ θρόμβος αἵματος elici. In ἀγωνίᾳ Chriſti concurſus fuit, & quædam quaſi conflictatio acerrima cùm metus, non tàm mortis, quàm iræ & judicii Dei, qui cum ſibi ſenſit negocium eſſe: tùm indignationis adverſus raptorem diabolum: ad hæc inexhauſtæ φιλανθρωπίας & miſericordiæ ex ruina noſtri generis, & cupiditatis id liberandi ardentiſsimæ. Quibus omnibus ſanguis in corpore Chriſti non potuit non vehementiſsimè commoveri. Is ergo euripi in modum itentidem reciprocando, nunc foras ambitum verſus proſiliit, modò rapidiſsima converſi-

oneatq; ἐπαναχλήσει ad centrum corporis,velut tergum vertens,refugit. Ex qua agitatione & motu reciproco, ſubinde pro internæ luctationis intentione remiſsioneve, variè commutato retentrix vaſorum virtus plus nimio labefactata eſt, dequè crebriore alliſu tandem reſerata cutis ſpiramina, per quæ ſanguis ſupra modum extenuatus ab æſtuante intus calore, tanquam ergaſtulo exſolutus ſuo, volucri vehente ſpiritu, ubertim ſcaturiit, humiquè fuſus mox duruit, ac in grumos coivit.

Hîc non ſunt pauca θαύματα ἐν θαύμασι, à communi lege naturæ, à ſenſu omni, captuquè mentis humanæ prorſus recedentia: nimirum ſudor ipſe, ſimilis

gut-

guttis non humeſcentis, ſed ſpiſſi ac fibroſi ſanguinis, inſolenti quidem nec uſitato humorum ordine effuſus, attamen in Chriſti corpore non omninò παρὰ φύσιν, licet nullum corpus potuiſſet ſuſtinere. Adhæc copia ejuſdem tanta, ut in terram diſtillarit. Quòd demum corpus ad illam uſque virium cum ſanguine profuſarum jacturam reſolutionemq; potuit durare, quò minus fatiſceret, quod ipſum certè fuit ὑπὲρ ἄνθρωπον. Cæterum in hæc non ſinit nos pietas ultrà inquirere. Hîc ergo fixis veſtigiis inſiſtemus:

limes hic, hæc mentis meta ſagacis erit,

captum ſubmittentis ſuum Deo architecto & gubernatori naturæ univerſi, cujus juſſu ſæpenumero

res

res, inanimes, & exſangues, ut terra, ſimulacra, cervorum, cornua, &c. etiã multò ſudore manarunt, cum neq; ſanguis, neque ſudor niſi è corpore ſit: Et qui hodie adhuc arcano judicio ſuo reſidem in occiſo corpore, neq; vigentem jam ampliùs ſanguinem ita ciere poteſt, ut continuò in percuſſorem, ſi coràm ſteterit, ebulliendo redundet: quod & ipſum alteri ſcholæ reſervari oportet, in qua hæc, & alia id genus innumera myſteria naturæ, docti ab ipſo Deo, intelligemus. Nam quæ à Ficino, & ſecuto eum Valeriola, ſanè quàm acutè argutequè ea de re cogitata ſunt, talia eſſe conſtat, ut ne ipſis quidem authoribus, nedum aliis ſatisfacere videantur.

Reſtat nunc, ut Deum pre-

cemur ex toto corde, ut ad nos pertineat ſemper verus ſudor, & aſperſio ſanguinis Ieſu Chriſti, agni ἀμώμου καὶ ἀσπίλου fuſi pro nobis jam inde à jactis mundi fundamentis, ad eluendum peccata noſtra expiandũq;, & ut vivificemur opulentè in nos effuſo Spiritu ſancto, qui accendat in nobis novos motus, Deo placentes propter mediatorem; animosquè ad rectè agendum impellat, & adoptionem in iis per fidem obſignet, ne ad pollutiones veteres, ſcelerumquè ſordes, velut lota ſus ad volutabrũ cœni revertamur: avertat item & excutiat tela ignita ſathanæ, tantò rabioſius in nos evibrantis ea, quantò videt mundi præcipitantis finem abeſſe propiùs: denique vinculo charitatis pectora noſtra

noſtra invicem copulando agglutinet, ut ſimus & ſemper maneamus unum in Chriſto, quò tandem vitæ æternæ, in quam ſpe anhelante jamdudum ſuſpicimus, hæreditate dignemur, cum omnibus ſanctis glorificantes æternum patrem, & Filium coæternum, cum Spiritu Sancto unum & ſolum verum Deum, viventem & regnantem ſempiternis ſeculorum ætatibus

AMEN.

QVAE-

RECITATA A PVero Paulo Alberto Vitæbergenſi.

IN hanc doctiſsimorum virorum coronam, & circulum audientium prodeo, non more Democriti, quem negant unquā ſine riſu in publico fuiſſe: adeo nihil illi videbatur ſerium eorum, quæ ſeriò gerebantur: unde riſitatorem eum cives ſui appellarunt. Nam enimverò talem faciem neque periculorum à tergo imminentium expectatio, quæ quidem per ætatem mihi nec dum licet providere, neque rerum triſtium, quæ modo πρὸ ὀμμάτων velut in theatro poſitæ ſunt, conditio nunc ferunt. Videtis in quo motu, &

in-

inclinatione temporum, quanta in converſione ſtatus, & perturbatione verſemur, & ut novaclæ in acumine res ſint publicæ. Apud exteras nationes & gentes bella gliſcunt, colliduntur imperia: vicinos terrarum tractus peſtilentia attigit, quæ noſtris quoque cervicibus impendet, aut inſtat jam planè, vaſtitatemquè nobis interminari videtur. Lacrimæ ergo nobis deerunt, antequam cauſſa dolendi. Scilicet his vitam nobis rerum natura circumſcripſit, quæ primùm naſcentium hominum fletum eſſe voluit: hoc principio in lucem edimur, huic omnes dein annorum ſubſequentium ſeries conſentit: ut vero verius ſit Palladæ illud: δάκρυσι δ' ἐν πολλοῖς τὸν βίον εὗρον ὅλον: Neque

prius finis erit flendi, quàm dies il-
le nouiſsimus appetierit, ad quem
iam dudum ſpe fideq́; reſpecta-
mus, quo prouectis nobis vltrà li-
neam ac metam rerum omnium,
inq́; cœli tanquam priſtini domi-
cilii poſſeſsionem honeſtiſsimo
per Chriſtum redemtorem no-
ſtrum poſtliminio iam reductis, o-
mnis ab oculis lacrima abſterge-
tur. Ibi neq; luctus neque dolor
amplius exſtabunt: ex quorum
remotione animus noſter con-
cipit bona inferri contraria.

Nam regulæ de natura contra-
riorum quaſi igniculus quidam à
natura nobis impreſſus eſt: uno
ſublato, alterum contrariorum
poni. Nimirum illic dabitur
nobis εὖ καὶ καλῶς ζῆν, quò omnis
ſumma divinioris illius, & à

DEO revelatæ Philoſophiæ referenda eſt.

Hæc cùm ita ſint, videor mihi apud conſeſſum hunc, quo puerilis cœtus noſter cinctus undique, atque circumſeptus eſt, mereri veniam poſſe, ſi idem met in argumentum, quod non ita dudum patri meo chariſsimo, tibiquè ab ipſo nunc publicè renunciato Doctori clariſsimo, ultrò citroquè verſatum eſt, meum quoque veſtigium leviter poſuero, eaquè balbutiero in præſentia, quorum ſterilis adhuc, ac vix dùm herbeſcenti viriditate amœnus agellus ingenii mei, ferax eſſe poteſt. Veſtræ humanitatis eſt, mihi primùm ex hoc loco dicenti, aurium operam benignè adhibere.

Sæpe etenim puer eſt valde opportuna locutus. Ita autem æquam uterque partem curaverimus, tu vir præſtantiſsime tuam, ego meam, ſi ego quæſiero, tu verò ad quæſita reſponderis, idq́; quàm fieri poſsit breviſsimè, ne fortè faſtidium auditoribus procreetur.

Hoc igitur pro conceſſa noſtræ ætati licentia, primùm in hac panegyri ſcholaſtica quæro: Quare vetuerit ſchola medicorum, pueros fletu ploratuq́; prohibere. Deinde, cur in lacrimis conjungi oporteat cùm ſuſpiria, tùm gemitꝰ, neq; alterutrum ſufficere poſsit. Prius illud, etſi de pueris ſolùm pronunciatum eſt, multò tamen patet latiùs, & per omnem pertinet ætatem, perq́; ſexum omnem, tàm virilem, quàm muliebrem, li-

licet huic magis convenire, quàm illi videatur. Nemo ſanè omnium mortalium unquam diu lacrimas impunè tenuit. Si namq; (ut Plutarchus refert in libello de cohibenda iracundia) πολύ τι τῆς λύπης ἅμα τῷ δακρύῳ συνεξάγεται: & ſecundum Senecam: fletus ærumnas levat: ſuppreſſo eo fieri profectò haudquaquàm poteſt, quin ab aggeſtu peruſtorum halituum, qui intra præcordia concluſi retinentur, cor magnoperè periclitetur, non etiam nunquam fatiſcat penitùs, & unà cum eo calor vitalis pereat, more flamæ, quæ obſtructis ſpiramentis à proprio ſuffocari fumo ſolet. Quæ cauſſa videtur eſſe, cur duodecim tabulæ generi mulierum, quod ad lugendum lamentandumq; nimis quàm pro-

penſum eſt, olim ejulatib. ſolùm interdixerint, fletu non item. In pueris diutiùs coërcitæ lacrimæ creduntur juſtum corporis augmentum hoc ipſo nonnihil remorari, quòd inſito calori tàm inimica fuligo eſt, quàm quod maximè, niſi tempeſtivè lacrimis egeratur. Eſt autem calor non tantùm coctionis opifex, & quaſi ἀρχιμάγειρος, ſed & author incrementi; quo corpus ad juſtam conſtitutamq; metam certorum annorum ſpaciis provehitur. Quæcunque alũtur & creſcunt, inquit Tullius, continent in ſe vim caloris, ſine qua neque ali poſſunt, neque creſcere. In aliis lacrimarum ſuppreſſio magnorum morborum author eſt, & vires lædit.

Non petam exempla longiùs, te-

ſta-

teſtari de me ipſe poſſum, quàm graviter offenderit aliquando arteriam, undatim & quodã ceu bulliente murmure à pulmonibus reſpirata fuligo, quæ lacrimas continere ſatagenti mihi, ſupra modum intus aucta fuerat.

Quòd ſi omninò cohiberi eam contigiſſet, obſtructo per thoracem exitu, dubio procul aliunde per inſolentes cuniculos emerſiſſet. Vt verò de pueris etiam conſtet eſſe aliquos, qui ita dicto audientes habent lacrimas, ut eas nunc citare, nunc rurſum ſiſtere, quoties ipſis collibitum eſt, ingenuè poſsint: ſæpenumero tamen imperio adeò non opprimuntur illæ, ut potiùs irritentur.

Ne quidem Hercules, cui cætera penè cuncta ſunt domita, ſuam ipſius naturam ita potuit vincere, ne ploratum ederet, idq́; nequaquam, ut ipſi viſum eſt, fœminatæ virtutis argumentum fuit. Nec enim virtutem σκληρᾷ illa, aut inhumana potius ἀπαθείᾳ metimur. Amputa & exinani Zeno affectiones animi, unde lacrimæ ſcaturiũt: aut quantùm potes obnitere, ut totis careas, quod tamen prius non præſtabis, quàm hominem exueris ex homine, aut planè ſuſtuleris: jam nuſquam virtus erit, languebit protinus animus, atq; torpebit, affectionum adminiculis tanquã vigoribus ſuis privatus, inq́; corpore ignavæ, & quaſi enervatæ vitæ prorſus conſeneſcet. Neque verò muliebri ſolum ingenio fletus ad-

ditus

ditus eſt, ſed ad officium pertinet humanitatis, cujus ut quiſq; plurimum obtinet: ita maximè ad lacrimas proclivis eſt, ut in verbum jam olim abierit: ἀγαθοὶ δ᾽ ἀριδάκρυες ἄνδρες. Næ ille mihi fibris planè corneis præditus fuiſſe videtur, qui mortem amici negavit deplorandam eſſe, ſed cogitandum potiùs cenſuit, illum mortalem natum eſſe, & hominem. Quantò humanior Heraclitus fuit, rerum humanarum fragilitatem perpetuo fletu proſequi ſolitus. Nulli profectò verendum, ne fines officii lacrimando tranſeat, modò non abjectè, non deſperanter id faciat, animumq́; qua poſsit ratione, placet, labentem in proclive erigat, adeoq́; à deſperatione ad ſpem revocet. Quemadmodum enim a-

libi,ita hîc τὸ σφοδρὸν ſeu nimium ipſum ſolummodò vitio eſt,quod ſi repreſſerimus,nihil præter decorum à nobis fiet.Nam cùm homines ſimus, nihil humani, h. e. ad hominem pertinentis à nobis alienum eſſe putemus.

Ecquid autem eſt,quod ad homines, & conjunctionem hominum inter homines, & ipſam charitatem, atq; complexum gentis humanæ magis pertinere videtur, quàm affici rebus communibus, & in hac valle miſeriarum, in qua omnibus fortunæ telis vita noſtra expoſita eſt, alterum alterius miſereſcere, &, quantùm in ipſo eſt, levationem afferre, idq́; adeò teſtatum facere argumentis veris non fictis neq; ſimulatis: Veriora argumenta autem non ſunt neq; illu-

luſtriora, quàm lacrimæ illæ miſe-ricordiæ, quibus & propriam moleſtiam exhaurimus, & alienam levamus, magna ejus parte in noſmet derivata. Nempè in hoc conſiſtit ſocietas humani generis, & vitæ quaſi communitas, ad quam optimo naturæ ſtatu edimur, & homines appellamur, ὑτὸ μῶς, quod eſt πολιτικῶς, invicem conjuncti ſimus civili atq; populari conciliatione.

Sed hæc de priore problemate, quæ ſint puerilia ſanè, ac rationib. ſubnixa vulgarib., ac paſsim receptis: injucunda certè non ſunt. Alterũ jam porrò reſtrictè perſequar. Suſpiria & gemitus pro uno qui putent, hodie multi ſunt: at verò mihi differre videntur. Suſpiriũ.n. inſpiratio quædã eſt altè petita, et ab imo ducta pectoris, ſecundum Naſonis illud: Et

Et ſuſpiratibus hauſtis
Nec Dea ſum, dixit.

Gemitus exſpirationi aliquantò vicinior eſt, quãdo nimirum, preſſo præ anguſtia pectore, in ſonũ prorumpimus, aëre cum impetu forâs acto, quæ eſt vox in articulata. Eſtq; ambitus paullò latioris. Nã ingemiſcere dicuntur inter cædendum ligna operarii, ac dùm exercentur athlethæ: ſimiliter pugiles cùm feriunt adverſarium, in jactãdis ceſtibus: non quòd doleant, animovè ſuccumbant: ſed quia in profundenda voce omne corpus contenditur, venitq; plaga vehementior. Hæc ad lamentabilem alterum, ac flebilem gemitum nõ inſcitè trahi poſſunt ac debent: qui tametſi levationis aliquid affert naturæ, cum moleſtiis angoribusq;

buſq; confligenti: nulli tamen viro permiſſus eſt, quorundam Philoſophorum ſententiis, conantium ſpeciem viri fortis & animoſi, qualis futurus ſit, ſi modò aliquando fuerit in vivorum numero, non adumbrare, ſed planè exprimere: quem adhuc noſtra quidem ætas vidit neminẽ, nec viſura unquam eſt poſteritas. Idem judicium illis eſt de ſuſpirio, quod de gemitu. At enim nos neutrum ulli hominum abnegamus, utpotè remedium dolorum non minus præſentaneum, quàm ſunt lacrimæ, aut fortaſſe tantò magis, quantò à corde utrunque abeſt propiùs, tàm ad ventilandum calorem ejus, quàm ad educandum vitalem ſpiritum, quorũ uterque poſtea republicæ mem-

brorum corporis univerſi, proportione quadam influens, quoquoverſum diſpenſatur atque diſtribuitur. Quin ſuſpiria & gemitus æquè curis mœroribusque medeantur, atq; lacrimæ, controverſum non eſt. Alterna ambo ſunt, & fiunt inter lacrimandum neceſſariò. Dùm enim cor icitur à noticiis, & triſti cum re intus cõflictatur, vitalem calorem exterioribus ſubtrahit, ut ſibi eum impendat, ſeſe ſervet, ac tueatur. Calor coactus in anguſtum, ac ceu concluſus, eo nomine evadit acrior juſto, quòd ventilator cordis, qui pulmo eſt, partes ſuas tùm obeat ſegniùs, aërisq; novi minus ſubintret, atq; adeo ſanguis ille, qui ex arterioſa vena in pulmones delatus, & in vaporem ab inſita ipſis

vi atque temperie, tùm motu eo-
rundem jugi aſsiduoq́; verbere e-
laboratus eſt, in venoſam arteri-
am, indeq́; in ſiniſtrum cordis tha-
lamum ritè tranare, absq; impulſu
aëris nequeat. Interim multum
fumorũ circa cor acervatur, qui
niſi maturè exhalati fuerint, calo-
rem ejus opprimunt. Proinde
neceſſariò pulmones ſe contra-
hunt aſpirantes, ſpirituquè dila-
tant viciſsim: hîc ſuſpiramus hau-
ſta altiùs anima, illic contrà inge-
miſcimus exploſa fulgine. Vtroq;
modo cordi opitulamur adverſus
injuriam ſuffocationis, ampliore
reſpiratione ſubminiſtrãtes, quod
vices minutæ crebræq́; ſpirandi eſ-
ſent facturæ.

De his igitur renunciate domi-
ne Doctor, ut pro indulta tibi
nunc

nunc docendi poteſtate, nos vel hoc vel alio tempore erudias peto. Ea enim de cauſſa faces tibi præferimus, & jam accendimus, ut viciſsim auditorium noſtrum lumine ingenii & doctrinæ tuæ eruditæ participes. Quod reſtat, tuis honoribus bene precor, & oro Deum verbis ſupplicibus, ut medicationes tuas efficiat ſalutares.

DIXI.

RESPONSIO.

HOC more fit inſtitutoquè majorum noſtrorum, ut in feſtivitatibus ſcholaſticis, in quibus teſtimonium judicii ſui publicum extare de doctrina atque induſtria uniuscujusque voluêre, aliquæ dicendi partes puerili quoque ætati dentur: & id meo quidem judicio admodum conſideratè.

Hoc enim pacto profligari ſolet, ac ceu abſtergi nimia illa & ſtupida verecundia, (δυσωπίαν græci nuncupant) vitium pueritiæ omninò capitale: quod niſi primis ſtatim annis ſtirpitùs evulſum fuerit, inemendabili inpoſterum pravitate duratur. Interim

hoc etiam accedit, ut ejuſmodi honorum præmiorumquè ſpectaculis quodammodò ipſa excitetur, ad acriùs urgendum curſum ſtudiorum, & majore animorũ alacritate perſequendum.

Sunt enim certè præmia diligentibus alimenta quædam induſtriæ, ſocordibus calcar, quò exſtimulati & ipſi contentiùs currendo progrediantur.

Quòd igitur ſors ita tulit, ut ad te Paule partes iſtæ devolverentur, non poſſum non magnopere tibi gratulari, & ad iſta mentis tuæ curricula, ingeniiquè exercitationes, benedictionem divinã ominari atque exoptare: quibus ſi, qua cœpiſti, navitate inſtiteris, futurum utiquè eſt, ut patrem verè cieas, & quaſi alter ipſe fias. Neque

que enim filius aliud eſt, quàm pater in altero velut repubeſcens. Per autem appoſita eſt nō tantùm huic ſeculo iſta tua de lacrimis quæſtio, ſed & tibi imprimis apta, cujus facies magis ornari videtur lacrimis quam riſu.

Δάκρυσι μὲν γὰρ, ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον σύνεστι μάθημά του χρηστόν: γέλωτι δὲ ἀκολασία:

et flendo quidem nemo ſibi concitavit authorem cōtumeliæ, ridendo autem ſpem ejus auxit. Et Baſilius in concione περὶ εὐχαριστίας affirmat, lacrimas eſſe σπέρμα καὶ δάνεισμα τῆς αἰωνίου χαρᾶς, hoc eſt, ſemen & uſuram æterni illius gaudii, ad cujus commenmentationem meditationemq; aſsiduam ætas tua ſenſim aſſuefacienda, ac ceu manu ducenda eſt.

Sed nunc ad rem ipſam. In-

fantibus, & qui in flexu ſunt pubertatis, ideo prohibendi nō ſunt fletus & ploratus, quòd vice cujusdam exercitationis corporum conferre ad augeſcendum videantur. Sicut enim operantibus, ita plorantibus ſpiritus contentio vires ſuggerit. Quo nomine à Stoicis etiam gemitus in dolore conceſſus eſt, quatenus ad confirmandũ animum valet. Adhæc niſi in lugentib. pueris ſupervacua materia ſolito more per ſpiramina palpebrarum excluſa fuerit; periculum eſt, ne ſenſim acervata, atque ultrò citroquè concita, aut in ventriculos cerebri elidatur, & morbum ſonticum creet, vel ſtuporem attonitum: aut adacta in nervos corpus paralyſi oblædat. Sed & adultiorib. nulla major flē-
di

di cauſſa eſſe videtur, quàm cum flere in angorib. omninò nequeunt: ut cum parentibus ϛύλοι οἴκων παῖδες ἄρσενες decedunt, in quibus ſpes reſidua erat exædificandi ac propagandi generis. Quid Tomaxinæ acciderit Hieronymi Cardani materteræ, liquet de illius ſcriptis. Ea cùm præter morem ſolitum occultare vellet, atque ſupprimere ſummi luctus acerbitatem, ex amiſſa in peſte ſobole, idquè ob immodicam verecundiam patris Cardani, ſenis σκυθρώπου, tetrici ac vultuoſi: tandem crepuit, atq; intus diſrupta è medio exceſsit. Poſteaquam .n. cordis fuligo dolore perſeverante eatenus exaggerata fuerat, ut jam ampliùs hoſpitari in tàm anguſto præcordiorũ ergaſtulo non poſ-

 ſet:

ſet: & per thoracem verò occaſio emergendi nuſquam daretur, diverticula quæſivit & alioverſum iter ſibi vi molita eſt: non ſecus ac anima in viſcerib. terræ, ubi in vacuum ſpacium penitùs applicuerit, nõ patente exitu, primùm luctari ſecum ipſa incipit: mox percita huc illuc reciprocando, tumultuari, lateraquè terræ identidem ſuccutere, donec ictibus crebrioribus eam findat atq; perrumpat. Id verò non viventibus modò accidit, ſed & nuper exſtinctis, licet talibus ἐκ τοῦ καταψύχεσθαι textus partium ſolidarum ſpiſſeſcat, ſequè ipſo multò reddatur firmior. Noribergæ accipimus ſenis cujuſdam, eum agentis annũ, qui inter ſcanſiles, & ad ſuccidendam vitam pollentes, deci-

decimus eſſet, corpus capite truncato rotæ obligatum eſſe, quòd uxorem occidiſſet. Qui cùm nec à pueris orare didiciſſet, neq; in carcere, ætate propè jam acta decurſáq;, addiſcere vellet, quicquid à diaconis de æternorũ ſuppliciorum atrocitate ſubiiceretur, fruſtrà tentatis rebus omnibus, in planè impia obſtinatione non ſine fremitu tandem morte multatur. Brevi pòſt turgidũ abdomẽ rumpitur, & ilia eructando humi ſpargit. Sic Iſcariotam illum Chriſti proditorem, cùm vitam laqueo finiiſſet, crepuiſſe mediũ Lucas refert. Secundũ quæ illud Virgilianum accipi poſſe videtur:

Invidia rumpantur ut ilia Codro.

Nimirum tanta vis eſt intra ſedem præcordiorũ detenti ſpiritus

 ni

ni lacrimis diſſoluatur, aut micās anhelitu ventiletur, gemituvè maturè reſpiretur. Cōſtat præterea alios febre pernicioſa, ob diſsimulatū luctum præcipitatos eſſe. Et ut res optimè cedat, neque calor omnis juguletur, neque protinus vita intereat, canicies quaſi trophæum quoddam mortis luctum cohibitum excipit.

Quòd ad ſuſpiria & gemitus in acerbitate luctus attinet, licet ob ambitum, quem nacta ſūt ſatis magnum, multos vexârint, alios etiam eluſerint, à multis confuſè uſurpata ſint: nos tamen hîc & in theſibus noſtris de lacrimis diſtinguimus. Fiunt ea juxta formulam motus in pectore παραλλὰξ, ἀλλὰ ὀ καθ' ἁρμονίαν ἵνα καὶ λόγον h. e. non modulata quadam ratio-

ratione: et quidem neceſſariò fiunt, licet cordatiores naturæ reprimere ſeſe queant, quò minus quid præter τὸ πρέπον agat: effœminatiores non poſſunt. Suſpirio hauritur bonus aër, adduciturq́; pulmonib: gemitu ad refrigerandum inutilis & iam præuſtus redditur. In vtroque vigor vitæ conſiſtit.

Quò verò res teſtatior fiat, hoc de neceſsitate utriusq; loco coronidis adiicio. Qui anguntur & dolent, iis animus in eam rem, quæ dolori eſt, incumbit, in eam quaſi defigitur ac derivatur totus, interimq́; ſui officii obliviſcitur, neq; thoracis muſculis vim movendi ſuppeditat. Cor igitur cùm neque per intentionem pectoris aërem accipiat, quo ventilari re-

 fri-

frigerariq́; poſsit: neq; per remiſſionem ſevocet, quæ ſanguinis ardor commiſit, recrementa ſavilloſa, inſtante ſuffocationis periculo, animã cogit ad deſerti muneris provinciam obeundam: idquè facit, cùm ope caloris & ſpiritus, tùm acrimonia fuliginis velut ſtimulo adhibito. His vigilibus excitata ac laceſsita anima protinus cordi proſpicit, diſplodens per nervos animalem ſpiritum, quo thorax velut animatus vices priſtinas, ſed paullò largiùs præſtat, ut exſpiratione & inſpiratione cor vitæ fontem redimat liberetq́; : exſpiratione exhauritur quicquid eſt exuſtæ fuliginis: inſpiratione copia ſuggeritur aëris frigidi: absque quibus foret, cor penitus fatiſceret.

Et

Et hæc ad objecta mihi abs te problemata dicenda putavi, & longè ſtrictiùs, quàm res poſtulabat, aurem ſubinde vellentibus ſpectatorib., quorum ratio habenda eſt.

Oramus Deum, vt adeſſe nobis in lamentis luctuquè jacentibus, & lacrimas reſpicere noſtras, intimosquè cordium gemitus exaudire, deniq; pericula quæ reſident atq; incluſa ſunt penitùs venis atq; viſcerbus reipubl. Chriſtianæ, vel avertere immenſa bonitate ſua, vel ſaltem mitigare velit.

Foliis

8 quò minus

10 ἀποκαραδοκοῦντες

14 planè

20 Lega caſtris

23 tur ſereſcente:

42 adhæc

43 commutato,

45 cervorum cornua,

60 inarticulata